

Kynologie v Integrovaném záchranném systému

Tereza Varmužová

Bakalářská práce
2014

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav krizového řízení

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Varmužová**

Osobní číslo: **L11395**

Studijní program: **B3909 Procesní inženýrství**

Studijní obor: **Ovládání rizik**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kynologie v Integrovaném záchranném systému**

Zásady pro vypracování:

- 1. Specifikace složek Integrovaného záchranného systému**
- 2. Kynologie ve složkách Integrovaného záchranného systému**
- 3. Specifikace vyplývající z výcviku psů pro Integrovaný záchranný systém**

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] RŮŽIČKA, Josef. *Pes k obraně osob a majetku aneb Člověče, neboj se, máš-li psa*, nakladatelství DONA, České Budějovice, 1996. 171s. ISBN 80-85463-76-8.

[2] MÜLLER, Manfred. *Výcvik ochranného psa*, nakladatelství Brázda, Praha, 2009. 232s. ISBN 978-80-209-0368-6.

[3] RULC, Jiří. *Dějiny služební kynologie*, CanisTR, 2010. 416s. ISBN 978-80-904210-3-5.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Ivan Princ

Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce:

21. února 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

9. května 2014

V Uherském Hradišti dne 21. února 2014

prof. PhDr. Ivo Barteček, CSc.
děkan

doc. PhDr. Ferdinand Mazal, CSc.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v archivu Fakulty logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval/a samostatně a použitou literaturu jsem citoval/a. V případě publikace výsledků budu uveden/a jako spoluautor/ka
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Uherském Hradišti dne 5.5.2014...

Namunová
.....
podpis studenta/ky

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na výběr, výchovu a využití služebních psů v IZS ČR. Teoretická část se zabývá jednotlivými záchrannými složkami, organizacemi v oboru služební kynologie, historií a jejími teoretickými základy. V této části jsou uvedeny i konkrétní případy nasazení kynologů se svými psy a praktické zkušenosti z oblasti výcviku psa. V praktické části je navržen postup, který vede ke kvalitnímu výběru a výcviku služebního psa. Uvedeny jsou nejvhodnější plemena pro tuto práci. Poslední část je zaměřena na nezbytné vybavení psa a psovoda při práci v IZS.

Klíčová slova: mimořádná událost, německý ovčák, služební pes, výcvik

ABSTRACT

This thesis is about the choice, training and usage of service dogs in the Integrated Rescue System of the Czech Republic. The theoretical part deals with the particular rescue services, organizations that are in the canine service field, history and its theoretical basis. This part also includes specific cases of canine deployment and the practical experiences in the dog training field. The practical part contains a suggestion of a procedure that will lead to a quality selection and training of the service dog. The thesis includes a list of breeds that are the most appropriate for this work. The conclusion is about the necessary equipment needed for the dog and handler dog while working in the Integrated Rescue System.

Keywords: emergency event, German Shepard, training, service dog

Touto cestou děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Ing. Ivanovi Princovi za odborné připomínky a vstřícný přístup a děkuji také vyšetřovateli požáru z Hasičského záchranného sboru města Uherské Hradiště Pavlovi Dudovi za ochotu a spolupráci při získávání materiálů pro práci.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VZNIK A VÝVOJ KYNOLOGIE	11
1.1 VZNIK SLUŽEBNÍ KYNOLOGIE V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	12
1.1.1 První služební pes u nás	13
1.2 SOUČASNÉ ORGANIZACE ČESKÉ KYNOLOGIE	14
2 SLOŽKY IZS	19
2.1 KYNOLOGIE V IZS	19
2.2 POŽADAVKY NA PŠOVODA A PSA	20
2.3 KYNOLOGIE VE SLOŽKÁCH IZS.....	20
2.3.1 Policie České republiky.....	20
2.3.2 Hasičský záchranný sbor (HZS ČR).....	22
2.3.3 Armáda České republiky	22
2.3.4 Horská služba	23
2.4 DOBROVOLNÁ KYNOLOGIE V IZS	24
3 PŘÍKLADY NAsAZENÍ KYNOLOGŮ V IZS	26
3.1 NAsAZENÍ KYNOLOGŮ PO NEHODĚ VLAKOVÉ SOUPRAVY VE STUDÉNCE.....	26
3.2 LOKALIZACE ZAsYPANÝCH OSOB V CHOTĚŠOVĚ.....	28
3.3 VÝBUCH PLYNU V PRAZE	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 VÝBĚR SLUŽEBNÍCH PSŮ PRO VÝCVIK	32
4.1 VÝBĚR PLEMENE	32
4.1.1 Vhodná plemena pro využití v IZS	32
4.1.1.1 Německý ovčák.....	33
4.1.1.2 Labradorský retrívr.....	35
4.1.1.3 Zlatý retrívr	36
4.1.1.4 Belgický ovčák – Malinois	37
4.2 VÝBĚR ŠTĚNĚTE	39
4.3 VÝBĚR DOSPĚLÉHO PSA	40
4.4 METODY VÝCVIKŮ SLUŽEBNÍCH PSŮ	41
4.4.1 Metoda chuťové dráždivosti.....	42
4.4.2 Napodobovací metoda.....	42
4.4.3 Konstantní metoda	43
4.4.4 Mechanická metoda.....	43
4.4.5 Přejchod z odměny potravou na odměnu aportem	44
5 NEJČASTĚJŠÍ CHYBY PŘI VÝCVIKU PSA	45

6	NÁKLADY NA SLUŽEBNÍHO PSA	46
6.1	POŘÍZENÍ PSA DO VLASTNICTVÍ BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBY	46
6.2	NÁKLADY PSOVODA SPOJENÉ S PÉČÍ O PSA A PŘÍPLATKY BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBY.....	47
7	VYBAVENÍ PRO PSA A PSOVODA	48
7.1	VÝSTROJ PSA.....	48
7.2	VÝBAVA PSOVODA	49
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	51
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
	SEZNAM OBRÁZKŮ	55

ÚVOD

V dnešní době se v našem okolí vyskytuje spousta mimořádných událostí, jak v přírodním měřítku, tak způsobených lidským působením. Proto se IZS stal pro naše lidstvo nezbytný. Používá stále vyspělejší techniky, které přispívají ke stále kvalitnějším zásahům. Ale je potřeba si uvědomit, že technika a lidská síla nedokáže to, co naši čtyřnozí pomocníci. Proto se pes stal nezbytnou součástí IZS.

Pes domácí se stal už od pradávna lidským společníkem. Napomáhal člověku nejen hlídat dobytek, strážit rodinu a lovit zvěř, ale také se stal velkým společníkem a přítelem člověka. Postupem času začali používat psí síly i záchranáři, strážní a hlídkové služby. Tito záchranářští psi byli především cvičeni na vyhledávání zraněných či utonulých vojáků na bojišti. V dnešní době se pes stále používá k lovu, k hlídání dobytka, střežení objektu a majetku, k ochraně osob a ke specializovaným akcím, což jsou například záchranářské práce, pachové práce, canisterapie, asistenční práce. Díky jeho výjimečným vlastnostem, především čichu a inteligenci, se pes stal nenahraditelným společníkem, jak u policistů, hasičů, tak i u záchranářů a armády. Pes napomáhá k vyřešení spousty případů v těchto složkách, kde například zachraňuje lidské životy anebo vyhledává ohniska požáru.

Většina z příkladů v mé práci, jsou případy aplikované na specializované psy, kteří jsou vycvičeni na vyhledávání ohnisek požáru. Dle mého názoru patří tato psí disciplína mezi ty nejnáročnější. Pes je nucen se pohybovat v náročném terénu a je nucen mnohdy překonávat velmi těžké překážky, což může psa přivést k úrazu. Cílem této práce je pojednání o kynologii v jednotlivých složkách IZS. Součástí je také navržení nejdůležitějších podkladů pro pořízení služebního psa. V práci je navržen postup od výběru plemene až po finální koupě štěněte či dospělého psa. Součástí práce jsou metody služebního výcviku, které by se měly dodržovat pro dosažení kvalitního výsledku. Nezbytným prvkem při zásahu psa a psovoda je kvalitní vybavení. Jelikož na výstroj psa neexistují žádné směrnice a předpisy, tak jsem se v poslední části bakalářské práce pokusila navrhnout, jak by takové vybavení mělo vypadat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZNIK A VÝVOJ KYNOLOGIE

Vztahy mezi člověkem a psem jsou prastaré a historické zápisy nesahající tak daleko, aby se dalo zjistit, ve které době se stal pes pomocníkem člověka. Sblížení psa a člověka se vysvětluje tak, že pes se v divočině pohyboval poblíž lidských obydlí, živil se zbytky lidské potravy a upozorňoval člověka na případné nebezpečí. Lidé zaregistrovali tuto pomoc psa, a tak postupem času došlo k jeho zdomácnění. Člověk psa ochočil a využíval ke své práci. Jednalo se zejména o lov zvěře, chov dobytka, zemědělství, rybolov apod. Proto se začaly vytvářet různé skupiny psů, lišící se vzhledem a užitkovými vlastnostmi. [7]

Vzhledem k tomu, že nejstarším povoláním člověka byl lov zvěře, můžeme se domnívat, že právě lovec jako první využíval psa pro svou potřebu. Následovalo využití čichových a sluchových schopností. Pes se stal ochráncem domu a majetku, pomocníkem při lovu zvěře a postupem času se začal uplatňovat i v pastýřství. Věrnost a oddanost vytvořila velké pouto, které mezi člověkem a jiným zvířetem není. Podle změny životních podmínek člověka, se měnilo i využití psa. Staří Germáni byli ochotni vyměnit dva koně za psa. Člověk se snažil vybírat na svou práci takové psy, kteří měli žádoucí užitkové vlastnosti, a šlechtil je k dalšímu využití. Tak se začalo objevovat první členění psů na vojenské, pastýřské, tažné, apod.

Obrázek 1 Skupina policistů se služebním psem kolem roku 1900 [7]

V historii můžeme najít mnoho příkladů, kdy pes byl uctíván, vážen, ctěn a mnohdy stavěn na úroveň bohů. Inkové, Egyptané, Peršané a další, uctívali psa jako strážce podsvětí. Egyptský bůh Anubis měl lidské tělo s hlavou psa. Na jeho počest bylo pojmenováno město, kde byli psi uctíváni. Při úhynu psa se držel smutek, zvíře bylo nabalzamováno a uloženo na určitém pohřebišti. Nezvyklou úctu ke psům prokazovali například v Etiopii. Zde byl korunován psí král, který se stal „poradcem“ velitele. V první české královské dynastii vlastnili velké psí smečky vládci panství. Přemyslovci byli na své psy hrdí, dávali si je darem a vážili si jejich loveckých vloh.

Od poloviny minulého století začala vznikat plemena. Objevují se psi čistokrevní, mají charakteristické znaky, vlastnosti a vzhled daného plemene. Vytvářejí se první plemenné knihy a standardy jednotlivých plemen. Tyto doby můžeme pojmenovat vznikem oboru kynologie. Kolem roku 1840 byli poprvé využiti psi v ruském vojsku. V Německu roku 1884 začali využívat psy v armádě. Jejich hlavním úkolem bylo strážení, hlídkování atd. V letech 1914 – 1918 měla německá armáda, okolo 30 000 dobře vycvičených psů. V jiných vojenských útvech v Evropě bylo množství psů nepatrné. Postupem času ve francouzské i anglické armádě psů přibývalo. Francouzskou správou bylo odvedeno mnoho psů, které vlastnilo obyvatelstvo. Za války bylo vycvičeno okolo 10 000 psů, kteří byli využíváni zejména na práci spojovací. V padesátých letech minulého století se začali využívat psi k ochraně státních hranic, tzv. pátrací pes (stopař). Na hranicích vykonávali především strážní službu, ale také mimo jiné stopovali a zadržovali osoby, které se pokoušely přejít hranice daného státu. Pes se stal oblíbeným a nezbytným pomocníkem díky jeho oddanosti, fyzické zdatnosti, čichu a ostrému sluchu. [7]

1.1 Vznik služební kynologie v českých zemích

Stejně tak jako v jiných zemích jsou v Česku počátky služební kynologie úzce spjaty s loveckou kynologií. Již český král Karel IV. měl na svém hradě Karlštejně spoustu loveckých psů, o které se starali místní lovci. V průběhu 16. – 19. století byli lovečtí psi v českých zemích vysoce ceněni, po celé Evropě byli žádaní a měli nejlepší pověst. Na přelomu století vznikaly první organizace, které můžeme přirovnat k nynějším klubům. V období habsburské monarchie se v našich zemích začali využívat psi ve službách. Již naši předci využívali strážné psy na hlídání státních hranic. Pes nahrazoval sluchové, zrakové i čichové schopnosti, které člověku chyběly. Roku 1851 byla vydána metodická

příručka s názvem „Poučení o službě pro zemské četnictvo“, která obsahuje pojednání o zákazu používání psů ve službách.

V průběhu 19. století začaly i armády využívat psích sil nejen ve strážných službách, ale i k vyhledávání padlých vojáků na bojišti. Na nepřístupná místa, kde se nemohl dostat člověk, byl vyslán pes. Zakladatel rakouské kriminalistické školy Hans Gross, působící na německé univerzitě v Praze, popisuje, že dobře vycvičený pes se stává pro četníka výbornou pracovní pomůckou při výkonu služby a nazývá ho „Begleithund“ (psem doprovodným). V roce 1903 v městečku u Berlína byla založena výchovná organizace pro policejní psy, která dostala název „Hochschule“ (vysoká škola). Zde začala i na našem území historie policejních psů cvičených pro pachové práce. Postupem času se dokázalo, že německý ovčák je pro pachové práce nejvhodnější plemeno, díky jeho dokonalému čichu. Český četnický rytmistr Theodor Rotter se stal prvním zakladatelem četnické kynologie na území našeho státu, při využití německého ovčáka při pátrání po tzv. horké stopě. V Praze v roce 1909 byl založen první psinec „PRAGA“, který byl zaměřen na chov čistokrevných policejních psů. Jeho majitelem byl Václav Matoušek, obvodní policejní inspektor, a také autor několika publikací pojednávajících o výcviku policejního psa. [7]

1.1.1 První služební pes u nás

Prvním služebním psem u nás se stal německý ovčák (obr. 2), který byl zakoupen roku 1909 pro bezpečnostní službu četnictva v Čechách. Velký podíl na jeho zakoupení měl nadporučík T. Rotter. Šlo o zakoupení dvou vlčáků ve světoznámém psinci v Praze. Tito dva mladí psi, se jmény Vlk a Vlčka, se díky jejich učenlivosti dostali rychle do služby a zajistili mnoho následovníků. V říjnu roku 1909 T. Rotter nechal vybudovat ve dvoře četnických kasáren v Kladně první psinec u nás sloužící k výcviku služebních psů. [1]

Obrázek 2 Fena Vlčka [7]

1.2 Současné organizace české kynologie

Prostřednictvím níže uvedených svazů se stala ČR členem mezinárodní kynologické federace FCI. Tímto způsobem je organizován chov a výcvik psů a jiné sportovní aktivity.

Mezinárodní kynologická federace (FCI):

FCI je mezinárodní organizace, která se zabývá plemeny psů a kynologií. V roce 1911 byla založena Německem, Rakousko – Uherskem, Francií, Nizozemskem, Belgií. Během I. světové války FCI zanikla a v roce 1921 byla obnovena. Organizace se sídlem v Belgii má 80 členských zemí. V FCI je evidováno 468 plemen psů, na každém určitém plemeni se podílí jednotlivý stát, který sepisuje standard plemene. Plemena jsou rozdělena do deseti skupin, které jsou založeny na různých znacích např.: vzhled nebo využití plemene. [16]

Skupiny FCI:

1. Plemena ovčácká, pastevecká a honácká: např.: belgický ovčák, kolie, australský honácký pes, československý vlčák aj.
2. Pinčové, knírači, plemena molossoidní a švýcarští salašnickí psi: např.: rotvajler, bernský salašnický pes, novofundlanský pes, svatobernardský pes aj.
3. Teriéři: např.: bullterier, foxterier, stafordšírský bullterier, yorkšírský teriér aj.
4. Jezevčáci: např.: jezevčík, jezevčík trpasličí aj.
5. Špicové a primitivní plemena: např.: německý špic, Chow Chow, samojed, aljašský malamut aj.
6. Honiči, barváři a příbuzná plemena: např.: artoisský honič, portugalský vodní pes, plavý bretaňský basset, polský ogar aj.
7. Ohaři: např.: maďarský ohař, výmarský ohař, irský setr, francouzský ohař aj.
8. Slídiči, retrívři a vodní psi: např.: welšspringrspaněl, labradorský retriever, zlatý retriever, portugalský vodní pes aj.
9. Společenská plemena: např.: maltézský psík, Kavalír King Charles španěl, pudl, čivava, Papillon aj.
10. Chrti: např.: afgánský chrt, maďarský chrt, polský chrt, španělský galgo, Barzoj – ruský chrt aj. [8]

Českomoravská kynologická unie (ČMKU)

Jedná se o organizaci se sídlem v Praze, do které patří veškerá kynologie v ČR. ČMKU je také členem organizace FCI. ČMKU vznikla v prosinci roku 1992 a je považována za nástupce původní ČMKU, která zanikla v průběhu 2. Světové války. [13]

Český kynologický svaz (ČKS), plemenná kniha

Organizace, která se zaměřuje na sportovní výcvik a chov pracovních plemen prostřednictvím ČMKU. Veškerá činnost, kterou ČKS provádí, musí být v souladu s normami FCI. Tato činnost především zahrnuje: sportovní výcvik, chov psů, jejich

organizování, hospodaření, provádění, financování, evidenci, reprezentaci a propagaci jejich výsledků. Členem této organizace, která má sídlo v Praze, se může stát fyzická nebo právnická osoba. Právnickou osobou jsou myšleny chovatelské kluby, kynologická sdružení aj. [15]

Moravskoslezský kynologický svaz (MSKS)

MSKS je členem mezinárodní kynologické organizace FCI. Členem MSKM se mohou stát zájemci o výcvik psů, chovatelství a výstavy. [23]

Českomoravská kynologická jednota (ČMKJ)

ČMKJ je dobrovolné sdružení zájmových kynologických organizací, které se zabývají chovem, výcvikem psů a další zájmovou kynologickou činností. ČMKJ je členem ČMKU a řídí se normami FCI. Tato jednota vznikla v prosinci roku 1994. [12]

Českomoravská myslivecká jednota (ČMMJ)

Jedná se o sdružení se sídlem v Praze, které bylo založeno v roce 1993 sloučením tehdy existujících mysliveckých spolků. Mezi hlavní činnosti této jednoty patří: lovecké, kynologické a střelecké činnosti. [14]

Klub agility ČR

Byl založen skupinou lidí v roce 1992, která se svými psy provozovala sport s názvem agility. Jedná se o sport podobný koňskému parkuru, pes překonává překážky v předem určeném pořadí. Klub agility ČR je zastoupen delegátem v komisi agility FCI. [19]

Svaz záchranných brigád kynologů České republiky (SZBK ČR)

SZBK ČR je občanským sdružením, které je registrováno u ministerstva vnitra jako nejpočetnější organizace v ČR, zabývající se výcvikem záchranných psů. Výcvik těchto psů je veden k vyhledávání živých i mrtvých osob v různých podmínkách. Jedná se

o vyhledávání osob zapadlých ve sněhu, zavalených v lavinách, ztracených osob v terénu, vyhledávání utonulých pod vodní hladinou pomocí člunů, vyhledávání osob v sutinách. Svaz úzce spolupracuje s policií, hasičským záchranným sborem a dalšími organizacemi podobného druhu, jako je například horská služba, letecká záchranná služba, vodní záchranná služba a další. SZBK ČR je členěn do několika krajských brigád, které fungují v regionech. Každá brigáda má několikačlennou skupinu psovodů, kteří jsou připraveni kdykoliv při vyzvání krajských orgánů, se dostavit na místo zásahu. K odstartování kynologických záchrannářských kolektivů na území ČR přispělo v roce 1965 ničivé zemětřesení v Chile, které zdevastovalo rozsáhlá území. V Holandsku v roce 1961, na popud českého emigranta Rudolfa Tomana byla utvořena první mezinárodní kynologická brigáda. Po udeření zemětřesení v Chile byl Toman letecky vyslán i se svým německým ovčákem Dorem, pomáhat najít oběti. Zanedlouho světem otřásla zpráva, o neuvěřitelném psovi Doro, který napomáhá vyhledávat v městečku El Corba v Chile zavalené oběti v sutinách. Pes se stal světově známým, chilská vláda mu udělila státní vyznamenání Kříž za zásluhy.

Obrázek 3 Historie SZBK ČR [26]

V Příbrami 2. 5. 1968 vznikla oficiálně první československá kynologická brigáda, která byla zaměřená na vyhledávání horníků v sutinách uranových dolů. Roku 1972 na území Československa vznikla 2. Záchraná brigáda se sídlem v Českém Krumlově. Prvními úspěšnými absolventy kynologických záchraných zkoušek, které byly poprvé uspořádány v Českém Krumlově, se stali Němečtí ovčáci Eddy Jipor, Perry z Marušky a Boxer Luis z Jihočeských nížin. Od těchto dob se záchranářské výcviky zkvalitnily a dostaly na mezinárodní spolupráci. Dnes jsou čeští záchranářští psi považováni za světovou špičku. Úspěšnost českých psů se odrážela doma i v zahraničí, dodnes jsou naši psi vysíláni na místa světových katastrof, kde vypomáhají. [26]

2 SLOŽKY IZS

Mezi základní složky IZS patří:

- Hasičský záchranný sbor České republiky
- jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany
- Zdravotnická záchranná služba
- Policie České republiky

Mezi ostatní složky IZS patří:

- obecní a městské policie
- vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory
- ostatní záchranné sbory
- orgány ochrany veřejného zdraví
- havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby
- záchranný tým Českého červeného kříže
- zařízení civilní ochrany
- neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím [3]

2.1 Kynologie v IZS

IZS je státem vybudovaný systém, který zajišťuje koordinaci likvidačních a záchranných prací včetně řízení jejich součinnosti složek IZS při realizaci likvidačních a záchranných prací a při přípravě na mimořádné události. IZS se řídí zákonem č. 239/2000 Sb., Ps, který je využitý do zásahu k mimořádné události, musí mít platnou atestaci. Psi využívání IZS můžeme členit do dvou základních skupin, což jsou psi všestranní a psi specialisté. Mezi psy všestranné řadíme ty, kteří se využívají k vykonávání více funkcí (např.: strážení, pachové stopy). U psů specialistů jednotlivý pes vykonává pouze jednu funkci (např.: vyhledávání akceleračních, vyhledávání mrtvol).

2.2 Požadavky na psovoda a psa

Psovod a pes musí splňovat určité požadavky, které hodnotí 3 členná komise. V čele komise je pracovník Ministerstva vnitra – generálního ředitelství HZS ČR nebo odborného útvaru Ministerstva vnitra.

Požadavky na psovoda:

- fyzická, odborná a zdravotní způsobilost
- dosažení 18 let věku

Požadavky na psa:

- minimální věk psa 1 rok
- konstituce a úspěšný typ vyšší nervové činnosti souhlasný pro nasazení při zásahu
- odborná příprava
- požadovaný stupeň výcviku
- stanovená vytrvalost a fyzická způsobilost
- veterinární požadavky: tetované číslo nebo čip, odčervení, očkování

2.3 Kynologie ve složkách IZS

2.3.1 Policie České republiky

Obrázek 4 Logo Policie ČR [24]

Služební kynologie u Policie ČR (obr. 4) má velmi bohatou tradici. Nejprve psi byli vykupováni od chovatelů, později byly založeny i vlastní chovy. Policie ČR využívá pro svou práci nejen kynologii ale i hipologii. Služební kynologie je rozdělena podle územní působnosti jednotlivých krajských správ a Městské správy hlavního města Prahy. Každá krajská správa má své oddělení služební kynologie. Policie ČR má tři výcvikové střediska. Největší výcvikové středisko Policejních psů ČR je v Dobroticích u Holešova. Dále jsou to výcvikové střediska v Býchorech a Bílé hoře. [24]

Jak už jsem se výše zmínila, policie ČR vlastní psy s různými specializacemi:

- **Pátrací pes** – vycvičen k vyhledávání stopy, osob, předmětů
- **Hlídkový pes** – určen k vyhledávání osob na základě pachu a k obraně policejní hlídky
- **Strážní pes** – určen ke strážení prostoru a k případnému vyštěkání přibližující se osoby
- **Specializovaný pes** – vycvičen pro speciální pachové práce, jedná se o vyhledávání: výbušnin, munice, střeliva, omamných a psychotropních látek, zbraní, atd.

Obrázek 5 Kynologická skupina Policie ČR [24]

2.3.2 Hasičský záchranný sbor (HZS ČR)

Obrázek 6 Logo HZS ČR [17]

Mezi hlavní úkoly HZS ČR (obr. 6) patří poskytnutí první pomoci při mimořádných událostech, mezi které patří události vyžadující záchranu a nalezení osob ze sutin zřícených budov. Psodod se svým záchranářským psem tvoří nedílnou kynologickou dvojici. Poskytují především technickou pomoc a mají speciální techniku a výcvik pro práci ve výškách, ve vodě, v podzemí, v zamořených prostorech a především při požárech. HZS ČR nevlastní v dnešní době žádného atestovaného psa. Dnes se záchranářská kynologie s ohledem na svou individualitu přednostně řeší v rámci IZS především využitím zdrojů jiných složek IZS, které se záchranářskou kynologií aktivně zabývají. [17]

2.3.3 Armáda České republiky

Obrázek 7 Logo Armády ČR [10]

Za I. světové války měla naše armáda (obr. 7) v používání služebních psů velký náskok. Po válce byla založena „Škola pro výcvik vojenských a sanitních psů“ v Kostelci nad Orlicí. Další velký rozvoj armádní služební kynologie pokračoval až po vzniku Československé republiky. Nejznámější veterinární základna Grabštejn je dnes hlavní výcvikové zařízení psovodů a služebních psů Armády ČR. [7]

Armáda ČR využívá psy jako ostrahu objektů důležitých pro stát, jako prostředek před použitím zbraně a také pro vyhledávání drog, zbraní, výbušnin, k pátracím a záchranným akcím, vyhledávání v sutinách v rámci nasazení k potřebám IZS nebo na vyžádání OSN a jiných států. Výcvik armádních služebních psů se provádí především u VÚ Chotyně. Armáda ČR má v současné době 1350 vycvičených psů, mezi kterými se objevují nejčastěji plemena: německý ovčák, belgický ovčák, rotvajler, doberman. [10]

2.3.4 Horská služba

Obrázek 8 Logo Horské služby

Horská služba (obr. 8) je vlastníkem méně početné kynologické skupiny pro vyhledávání obětí oproti alpským zemím. Oblasti v ČR, kde jsou horské služby: Beskydy, Jizerské hory, Krušné hory, Jeseníky, Šumava, Krkonoše, Orlické hory. Vyhledávání v lavinách je jedinou prací, kterou záchranáři se psy v horské službě provádí. Psovodi zde mají vlastní psy, které si cvičí samostatně. Pokud splní psovod se psem základní zkoušky Mezinárodní organizace sdružující záchranné složky, má možnost podepsat smlouvu o využití psa

v horské službě. Tito psi se pojistí proti úrazu v hodnotě až ve výši 30 000 Kč a psod dostává finanční příspěvek na krmení zvířete. [18]

Obrázek 9 Vyhledávání v lavině za použití záchranářského psa [21]

2.4 Dobrovolná kynologie v IZS

Při využití kynologů z dobrovolných organizací je nutné složit zkoušky jednotlivých složek IZS, které se mohou lišit v různých oblastech. Po získání zkoušek mohou být tito psi nasazeni do operací IZS podle svého příslušného atestu. ČR má několik dobrovolných kynologických organizací, s kterými úzce spolupracuje IZS:

Záchranná brigáda kynologů Jihomoravského kraje

V dnešní době má 7 atestovaných psů pro potřeby IZS. Psi z této organizace jsou schopni vyhledávat osoby v terénu, v sutinách a lavinách. [28]

SDH Hejdice

Jejich psi jsou cvičeni k vyhledávání tonoucích a utonulých osob. Dále jsou cvičeni na vyhledávání v: terénu, sutinách, objektech včetně temných sklepů, podzemních chodeb, skalách, jeskyních, v lesních prostorech. [25]

Kynologická záchranná jednotka ČR

Jedná se o občanské sdružení, které má v současné době dva atestované psy pro využití v IZS. Na základě smlouvy úzce spolupracuje s Policií ČR a červeným křížem. [20]

SZBK ČR

Jak už jsem se výše v mé práci zmínila, jedná se o nejpočetnější organizaci v ČR zabývající se výcvikem služebních psů. Specializují se především na vyhledávání v sutinách, pod vodou, v lavinách. SZBK ČR má v dnešní době 13 atestovaných psů pro využití v IZS.

USAR team

Zkratka USAR znamená v překladu „hledání a záchrana v městském prostředí“, využívá se zejména v mezinárodních operacích. USAR team tvoří specializovaná jednotka, která má za úkol vyproštění, nalezení a ošetření osob v narušených objektech. Roku 2011 se jeden člen zúčastnil mezinárodní mise v Japonsku. [27]

3 PŘÍKLADY NAsAZENÍ KYNOLOGŮ V IZS

3.1 Nasazení kynologů po nehodě vlakové soupravy ve Studénce

Železniční nehoda Studénka (obr. 10) se stala 8. srpna 2008 v 10:30 hodin. Mezinárodní vlak EC 108 Comenius jedoucí na trase Krakov – Praha narazil ve stanici Studénka do rozestavěné konstrukce silničního mostu, která se několik vteřin před tím zřítila na železniční trať. Při vlakové nehodě (obr. 11) zemřelo 8 lidí, z toho 5 žen a 3 muži. V cca 12:15 hodin byly na místo nehody přivolány členové kynologické skupiny, které měly za úkol zjistit, zda se na místě neštěstí ještě nemohou nacházet osoby zavalené sutinami mostní konstrukce a troskami vlaku.

Na místo nehody byli svoláni tito členové kynologické skupiny:

- Švancara Jiří, Armáda ČR
pes Jacky, belgický ovčák-Malinois
č. atestu: MV-04/2007,
- Klega Petr - vedoucí kynologické skupiny, Městská policie Ostrava
pes Olin Anrebri, německý ovčák,
č. atestu: MV-05/2006,
- Švestková Veronika, Jihomoravská brigáda SZBK ČR
pes Armin Malimit, belgický ovčák-Malinois
č. atestu: MV-01/2007.

Obrázek 10 Nehoda vlakové soupravy ve Studénce [21]

První pozitivní nález označil služební pes Jacky v troskách posledního vagonu. Na základě poznatku o směru větru a o tom, že se cca 5 metrů za výše uvedeným vagonem nacházeli pracovníci ČD a v místě trosek bylo tratoliště krve a svršky oděvů se policie ČR se psovodem Jiřím Švancarou shodli, že pravděpodobně došlo ke spojitosti všech těchto pachů, které pes vyhodnotil jako nález živé osoby. Tento označení vagon, včetně okolních prostor se za pomoci příslušníků policie nechal vyklidit. Na místo byl opětovně nasazen služební pes Jacky - s negativním výsledkem. Po té nasadil psa v tomto místě i druhý psovod, tentokrát již také s negativním výsledkem. Toto místo bylo označeno bez výskytu živých osob a psovod Jiří Švancara pokračoval dále v průzkumu místa nehody. V 18:30 hodin bylo zahájeno plošné pátrání v určitém prostoru. Byli nasazeni současně dva kynologové se psy a to systémem že byl úsek rozdělen na dvě části, kdy se oba kynologové se psy v těchto úsecích navzájem překryli. I tento průzkum byl ukončen negativním výsledkem. [21]

Obrázek 11 Zásah kynologů při nehodě vlakové soupravy ve Studénce [21]

3.2 Lokalizace zasypaných osob v Chotěšově

Dne 22. 10. 2008, 22.30 byl na žádost HZS Plzeň přivolán psovod HS Šumava Maxa Vlastimil se psem Erikem na označení místa zásypu dvou stavebních dělníků ve výkopu (obr. 12) při stavebních pracích. Oba muži byli nalezeni v troskách mrtví. Již první utonulou osobu našli záchranáři, na vystopování druhé osoby byl nasazen kynolog se svým psem Erikem. Služební pes zaznamenal slabé pachové stopy, které byly pozůstatkem první osoby. Po odstranění prvního nalezeného utonulého muže z místa nehody se nechal prostor cca 10 minut volný pro vyprchání. Na místo byl opětovně nasazen pes, který okamžitě reagoval a označil místo. Po cca dvaceti minutách se znovu nasadil služební pes a toto místo potvrdil. Kynolog označil toto místo v okolí dvou metrů, což se později také potvrdilo. V sutinách byl nalezen další mrtvý muž. Zavalené osoby byly nalezeny v

hloubce čtyř metrů, ležely tam zhruba 3-4 hodiny, proto vznikl pachový trychtýř - čím hlubší zával, tím širší pachový koláč na povrchu. Akce ukončena v pozdních ranních hodinách. [21]

Obrázek 12 Lokalizace zasypaných osob v Chotěšově [21]

3.3 Výbuch plynu v Praze

K výbuchu plynu (obr. 13) v Divadelní ulici v Praze došlo 29. dubna 2013 před 10 hodinou dopolední v budově patřící Řízení letového provozu ČR. Tato exploze byla slyšet až po celém centru Prahy, tlakovou vlnou byly vysypány okna v okruhu až několik stovek metrů. Při této vážné nehodě došlo ke zranění 43 osob, z toho 2 osoby byly vážně zraněny. Při silné explozi nikdo nezemřel. K zásahu byly přivolány všechny složky IZS včetně kynologických skupin specializovaných na vyhledávání osob v sutinách a pyrotechnici s plynaři. Na místě pracovali tito kynologové-záchranáři: 3 kynologické dvojice z Městské policie Praha, jedna kynologická dvojice z HZS Praha a poslední dvojice ze SZBK ČR z Jihomoravského kraje. Tyto kynologické dvojice napomáhaly po celou dobu zásahu. [21]

Obrázek 13 Zásah kynologů při nehodě výbuchu plynu v Praze [21]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝBĚR SLUŽEBNÍCH PSŮ PRO VÝCVIK

V prvních odstavcích mé praktické části jsem navrhla postup, jak by měl vypadat výběru služebního psa, pokusila jsem se doporučit jaké plemeno či štěně se k výcviku hodí, jak by měl psovod postupovat při výběru psa a také jsem se zmínila o jednotlivých metodách výcviku. Psovod, který si vybírá psa, by si měl uvědomit, že ne každý pes se k určitému služebnímu výcviku hodí. Příklady v praktické části jsem nejčastěji uváděla na psech, kteří jsou cvičeni na vyhledávání akcelerantů, protože si myslím, že výcvik takového psa jde označit za nejobtížnější z celé kynologie v IZS.

4.1 Výběr plemene

Jedním z nejdůležitějších kroků je výběr plemene. Při výběru plemene je potřebné si uvědomit, že ne každé plemeno je vhodné pro práci v IZS. Myslím si, že psi malých plemen nejsou pro tuto práci příliš vhodné, protože vybraný jedinec by měl být vyrovnaný, silný, dravý a nebojácný, což malé plemena nesplňují. Například psi na vyhledávání akcelerantů musí na požářišti překonávat spoustu překážek. Pohybovat se po troskách budov, přelézat kusy nábytku a jiné, což jsou pro mnohá plemena nepřekonatelné překážky. Na požářišti se setkáváme s velkou vrstvou bláta a vody a to by pohyb malého psa vyloučilo. Na druhou stranu by plemeno nemělo být ani příliš velké a mohutné z důvodů malé obratnosti a pohyblivosti. Mohlo by zde nastat riziko proboření narušeného povrchu a následné zranění psa.

V poslední řadě bych chtěla podotknout, že nejvíce osvědčeným plemenem pro IZS se stal německý ovčák. Jedná se totiž o dostupné a učenlivé plemeno, které dobře zvládá změnu psovoda což v podmínkách bezpečnostních složek je nezanedbatelné.

4.1.1 Vhodná plemena pro využití v IZS

Pro záchranářskou kynologii neexistuje žádné speciální plemeno, pro tyto účely je využito mnoho ras, jejichž tělesné požadavky vyhovují dané specializaci. Mezi neužívanější plemena pro záchranářský výcvik, jak už jsem se výše zmínila, patří německý ovčák, ale také labradorský retrívr, zlatý retrívr a belgický ovčák. Další plemena, která psovodi pro toto využití volí, jsou například: velký knírač, rotvajler, doberman, střední knírač, americký stafordšírský teriér, výmarský ohař. Ve služební kynologii se můžeme

setkat i s kříženci a to nejčastěji rotvajlerů, německých ovčáků nebo labradorů. U služební kynologie není nutné, aby měl pes průkaz původu, ale psi s průkazem jsou upřednostňováni. Níže se pokusím výstižně popsat nejčastější plemena využitá pro potřeby v IZS.

4.1.1.1 Německý ovčák

Německý ovčák (obr. 14) patří mezi nejpoužívanější služební plemeno. Jedná se o nejtypičtější plemeno evropských ovčáckých psů. Zájmy tohoto plemene se zabývá nadnárodní organizace Světová unie chovatelů německých ovčáků v Německu. Jedná se o silného vyrovnaného psa s vysokou inteligencí a učenlivostí. Díky jeho schopnostem se stal německý ovčák jedním z nejlepších hlídacích psů. Psi tohoto plemene se mohou dorůstat až 65 cm v kohoutku, feny až 60 cm. [1]

Dle mého názoru se toto plemeno hodí do jakékoliv služební kynologie. Díky jeho výbornému čichu se německý ovčák využívá i k pachovým pracím. Toto plemeno se také využívá na střežení různých objektů (obr. 15) nebo jako pes obranář.

Obrázek 14 Německý ovčák [2]

Obrázek 15 Německý ovčák – střežení na pohyblivém stanovišti [11]

4.1.1.2 *Labradorský retrívr*

Labradorský retrívr (obr. 16) se stal nejoblíbenějším psem všech dob. Toto plemeno původem z Anglie se mimo jiné využívá i jako slepecký pes (obr. 17). Výchova tohoto plemene není složitá, jedná se o inteligentní a vyrovnané plemeno. Psi mohou v kohoutku měřit až 57 cm. Labradoři se objevují ve třech barevných formách, což je žlutá, černá nebo čokoládově hnědá. [1]

Labradorského retrívra bych ve služební kynologii především využila jako vodního záchranáře nebo k pachovým pracím. I když se říká, že je labradorský retrívr velmi všestranný pes, tak dle mého názoru se tato rasa nehodí na střežení objektů nebo na ostrahu. U této rasy se objevuje minimální agresivita.

Obrázek 16 Labradorský retrívr [1]

Obrázek 17 Labradorský retrívér – slepecký pes [8]

4.1.1.3 Zlatý retrívér

Tento lovecký pes původem z Anglie se stal velmi populárním, jakož to jeho příbuzný labradorský retrívér. Jedná se o inteligentní a přizpůsobivé plemeno s velmi dobrou pamětí. Zlatý retrívér (obr. 18) se vyznačuje velkou ochotou pomáhat lidem, proto je často využíván jako canisterapeutický a asistenční či slepecký pes. Díky jeho plaveckým schopnostem se také často využívá jako vodní záchranář. Psi tohoto plemene mohou měřit v kohoutku až 61 cm, feny jsou o něco menší. [1]

Toto plemeno má s labradorským retrívérem podobný nejen vzhled, ale i povahu, proto bych ho stejně tak jako labradora nedoporučovala jako strážního psa nebo na ostrahu.

Obrázek 18 Zlatý retrívr [8]

4.1.1.4 Belgický ovčák – Malinois

Poslední plemeno, o kterém se zmíním, je belgický ovčák-Malinois (obr. 19). Toto psí plemeno je jedno ze čtyř druhů belgických ovčáků. Jako jediný z těchto ovčáků je krátkosrstý, a tím pádem i nenáročný na údržbu. Malinois je ovčácký pes původem z Belgie. Dříve se používal jako honácký pes, dnes je vhodným hlídačem a obráncem (obr. 20). Psi měří v kohoutku přibližně 62 cm, feny jsou o něco menší. Jeho pozornost, tvrdost a odvážnost dělá z tohoto belgického ovčáka vhodného služebního psa. Toto plemeno vyžaduje sebevědomého psovoda, který se bude psu plně věnovat. [1]

Obrázek 19 Belgický ovčák – Malinois [8]

V kynologickém klubu, který navštěvuji, jsem se dozvěděla, že tyto rasy nejsou vhodné pro nezkušené cvičitele a „psíčkaře“, kteří nedokáží vést nad psem tzv. „pevnou ruku“. Tohoto bystrého a inteligentního psa si oblíbili zejména kynologové pro služební výcvik. Díky jeho vysoce koncentrovanému čichu se tyto plemena využívají na pachové práce. Již několikrát jsem se setkala s tímto temperamentním plemenem. Toto temperamentní plemeno, bych díky jeho obratnosti a čichu přednostně doporučila pro výcvik na vyhledávání akceleračních látek.

Obrázek 20 Výcvik malinoise – obrana [8]

4.2 Výběr štěněte

Profesionální psovodi se na momentální chování štěněte příliš neohlíží, spíše je zajímaví rodokmeny obou rodičů a kvalita již odchovaného potomstva. Odběr štěněte probíhá obvykle po odstavení a po očkování a to mezi 7 až 8 týdnem. Většina specialistů, kteří se zabývají kynologií tvrdí, že nejvhodnější odběr štěněte je do věku 12 týdnů. Mezi prvním a třetím měsícem života prochází pes tzv. socializační periodou. V tomto období štěně reaguje nejcitlivěji na vnější podněty a dobře prováděná výchova v tomto útlém věku se při pozdějším výcviku psovodovi určitě zúročí. Nedostatečný kontakt s jinými psy či osobami, může mít těžce napravitelné až nenapravitelné následky. [5] [9]

Další kynologové zas tvrdí, že je nejvhodnější odběr štěněte od věku 12 týdnů neboť štěně je v tomto období života fyzicky i psychicky vyspělejší, ale podle mého názoru může chovatel štěněti věnovat stejnou pozornost jako psovod. Psovod by měl vybírat nejsilnější a nejprůbojnější štěně z vrhu, slabší a menší jedinci vedou k menší životaschopnosti.

Při výběru štěněte, které by se mělo stát v budoucnu služebním psem, bych doporučila věnovat pozornost štěněti, které má zájem o přinášení aportu. Štěňata, která jeví zájem o aportování, mají později lepší předpoklady k výcviku a to i takového, který s aportováním vůbec nesouvisí.

4.3 Výběr dospělého psa

Jak už jsem se výše zmínila, tak pes, který jeví zájem o aportování, má větší předpoklady pro kvalitní výcvik. Pes využívaný v IZS by měl dokázat pracovat v jakémkoliv prostředí a měl by být vyrovnané povahy. Při přezkoušení vytipovaného psa se doporučuje převést psa i s majitelem do neznámého prostředí a tam psu hodit aportovací předmět do místa, kde lze u psa předpokládat sníženou ochotu pro aport přiběhnout. Dále bych navrhovala umístění aportovacího předmětu například do tmavého sklepa či vraku automobilu. Pes by měl v každém případě projevit zájem o aportovací předmět a při jeho hledání by se neměl chovat bojácně. Také bychom se měli ujistit, zda se pes dokáže pohybovat po různých druzích povrchů. Pes by se měl obrátit a nebojácně pohybovat, jak po kluzké podlaze, tak zdemolovaném povrchu nebo také například ve vraku automobilu.

Pokud hodláme cvičit psa metodou chuťové dráždivosti, tak je potřeba aby pes byl ochoten přijímat potravu i za ztížených podmínek. Neměl by za žádných podmínek projevit agresi, pokud se tak stane, pes by se měl okamžitě zavrhnout. Na závěr bych se ještě zmínila, že by se služební psi neměli nechat lehce rozptýlit, např.: okolní zvířítka nebo místem, kde se nachází větší počet osob.

Pro úspěšné použití služebních psů je třeba určit:

- převládající reakci psa
- stupeň dráždivosti psa
- stav smyslových orgánů
- exteriér psa

Podle reakce psa snáze zjistíme, jakou výcvikovou metodu máme zvolit. Obecně se individuální druhy převládajících reakcí ukazují takto:

- pes s převážnou orientační reakcí živě a neodbytně očichává zem, staví uši, ohlíží se a reaguje na vše, co se pohne
- pes s převážnou obrannou reakcí v aktivní formě se po uvázání napíná, na asistenta ihned útočí nebo štěká
- pes s převážnou pokrmovou reakcí se při příchodu asistenta hraje a hltavě přijímá pamlsky
- pes s převážně pasivně obrannou reakcí po odchodu psovoda projevuje bázlivost, stahuje ocas, přikrčuje se a tlačí k zemi, při příchodu pomocníka uhýbá zpět a chvěje se

Volba psa pro užití ve službě se uskutečňuje ve dvou etapách:

- v prvním údobí se pes předběžně zkoumá se zřetelem k výcviku,
- v druhém údobí se posuzuje vystupování psa během výcviku a současně se stanovují jeho schopnosti pro určitý druh služby. [6]

4.4 Metody výcviků služebních psů

V procesu výcviku během vypracování jednotlivých cviků působí psovod na psa podmíněnými a nepodmíněnými podněty, které tvoří základ metodiky výcviku. Metodika výcviku psa se děje cílevědomým působením psovoda na psa s přihlédnutím k individuálním vlastnostem, stáří, typu vyšší nervové činnosti, převládající reakce a cviku, který má být u daného psa vypracován. Při výcviku nejen služebních psů se využívají čtyři základní metody: metoda chuťové dráždivosti, napodobovací metoda, metoda konstantní, mechanická metoda.

Rozdělení podnětů:

- **nepodmíněné podněty** – podněty mechanické (trhnutí vodítkem, tlak ruky, obojku, hlazení rukou) a pokrmové
- **podmíněné podněty** – zvukové signály, povely, posunky, pach [4]

4.4.1 Metoda chuťové dráždivosti

Metoda chuťové dráždivosti se používá nejen u psů, kteří mají převládající reakce, ale i u všech štěňat a mladých psů slabšího typu. Podstata této metody spočívá v tom, že hlavním povzbuzujícím podnětem ke splnění požadovaného cviku je potravinový nepodmíněný podnět. Potravinový podnět zvaný pamlssek se používá k utmelení podmíněného podnětu.

Například použití chuťového dráždivého postupu při výcviku sledování stopy:

- pomahač (při položení stopy) pokládá na zanechanou pachovou stopu kousky pamlsků, které má pes rád
- cvičitel dává povel „Stopa!“ a vede psa k místu stopy, na kterém nalezne potravinovou odměnu, čímž dochází ke spojení povelu – pach – pamlssek

Chuťově dráždivou metodou mohou být upevněny mnohé výkony, jedná se zejména o cviky poslušnosti, překonávání překážek, ale i stopování, vyhledávání určité osoby apod.

Metoda chuťové dráždivosti má velkou řadu výhod, které se projevují zejména:

- pes má zájem splnit všechny povel y psovoda
- při použití pamlsků vzniká rychle upevnění podmíněných reflexů
- upevňování kontaktů mezi psem a psovodem

U této metody se můžou projevit i záporné odezvy:

- při sytosti nemá pes zájem o potravinový podnět, spolehlivost psa klesá
- v rušivých podmínkách není zaručena absolutní spolehlivost psa
- tato metoda nelze využívat na vypracování některých cviků [6]

4.4.2 Napodobovací metoda

Podstata napodobovací metody je v tom, že pes se učí napodobovat cviky od jiných psů, kteří již cvik plně zvládají. Tím se pozorující pes učí daný cvik. Tato metoda se nejčastěji učí ve skupině psů při nácviku štekání, překonávání překážek, rozvíjení zloby a odvahy apod. Používá se jak při výchově štěňat, ale také při výcviku mladých psů. K upevnění cviku je nutná pochvala psa s kombinací první metody, což je potravinová odměna. [6]

4.4.3 Konstantní metoda

Jedná se o nejpoužívanější metodu při výcviku psů. Podstatou konstantní metody je propojení mechanického a povzbudivého působení na psa. Mechanickým nepodmíněným podnětem psovod nutí psa k určitému cviku a povzbudivým nepodmíněným podnětem výkon upevňujeme. Je to metoda spojená s donucením a odměnou (pamlsek, pochvala).

Příklad použití konstantní metody při výcviku psa, sednutí na povel u nohy určitého cvičitele:

- v první řadě cvičitel dá povel „Sedni!“, vzápětí mechanický nepodmíněný podnět, který spočívá v přitlačení ruky na záď psa a trhnutí vodítkem pravou rukou směrem nahoru.
- Tím cvičitel přinutí psa sednout si, a jakmile se posadí, tak je odměněn pamlskem a pochvalou ve formě pohlazení a povzbuzení slovem „Hodný“.

Výcvik konstantní metodou má velkou řadu předností, které spočívají:

- v rychlém a trvalém utužení podmíněných cviků na daný povel
- pes má spojený úkol s pokrmovou odměnou, proto dostatečně rychle a ochotně plní úkol
- upevnění kontaktu mezi psem a psovodem
- možnost dosažení naprosté poslušnosti a propracování cviku ve složitých podmínkách při působení rušivých vlivů
- tato metoda nemá záporné stránky, pokud je správně uplatněna [6]

4.4.4 Mechanická metoda

Výcvik psa mechanickou metodou spočívá v tom, že k utužení podmíněných podnětů používáme pouze nepodmíněných mechanických podnětů. U této metody je použito určité násilí, které vede psa k vykonání povelu.

Mechanickou metodu s úspěchem používáme u cviků: pes je rozptýlen okolím, neplní požadovaný povel, odmítá potravu, projevuje zlobu.

Výhodou této metody je spolehlivost, pes plní odhodlaně povely cvičitele. Záporem této metody je, že pes po častém upozorňování mechanickou metodou může být bázlivý, nedůvěřivý až agresivní vůči svému cvičiteli. [6]

4.4.5 Přejchod z odměny potravou na odměnu aportem

Obě dvě uvedené výcvikové metody mají určité výhody a nevýhody, u některých psů je dobré tyto metody spojit. Může se stát, že potravinová odměna nebude pro psa dostatečně motivující, proto je užitečné psa přeorientovat na odměnu aportem. Tento přechod těchto dvou metod bych doporučovala při výcviku různých pachových identifikací. S přechodem na odměnu aportovacím předmětem je dobré počkat až do okamžiku, kdy pes díky používání potravinové metody přesně a spolehlivě značí.

Přejchod na aport pak pomůže zvýšit motivovanost psa po hledání a to zvláště v náročném prostředí. Myslím si, že nejefektivnější bude provést přechod na tzv. výcvikových tvárnících. Po správném označení místa (obr. 21), jednoduše hodíme psovi míček k označenému místu či na něj. Dle mého názoru je na tohle nejvhodnější aportovací předmět míček na šňůře, pomocí šňůry může psod rychle vyjmout předmět z tlamy psa. Závěrem bych chtěla podotknout, pokud je pes dostatečně motivován, tak jeho práce je rychlejší a efektivnější.

Obrázek 21 Služební výcvik – správné označení místa [22]

5 NEJČASTĚJŠÍ CHYBY PŘI VÝCVIKU PSA

Při výcviku by si měl psovod uvědomit, že každá chyba při výchově vychází ze cvičitele. Příčinou chyb, o kterých se níže zmíním, bývají nejčastěji: nedostatečné teoretické znalosti, netrpělivost, nedůslednost, předvádění se a bezdůvodné trestání psů.

Mezi nejčastější chybu při výcviku patří polidšťování psa. Při tomto výcviku cvičitel přehlíží rozdíl mezi vyšší nervovou činností člověka a psa a dochází k vysvětlování povelů z pohledu lidského. Mezi další chyby při výcviku psa patří nežádoucí spojitosti. Jedná se o podmíněné reflexy vytvářené u psa proti vůli cvičitele. Např. Pes provádí zákrok pouze na jednoho figuranta. Pes mimo cvičiště odmítá poslouchat, pes provádí výcvik pouze v určitou denní dobu. Pes je také zvyklý cvičit pouze určitou dobu, návyk psa na stejnou sérii cviků. Třetí chyba, které se může psovod při výcviku dopustit je nesprávné používání podnětů. Např.: velmi silné podněty, slabé podněty nebo také nesprávné pořadí podnětů při výcviku. Na cvičišti se můžeme také setkat s nesprávnou organizací výcviku, psovod spěchá a přeskakuje jednotlivé fáze výcviku a používá jen ty povely, které pes ovládá.

6 NÁKLADY NA SLUŽEBNÍHO PSA

Náklady na služebního psa jdou řádově přirovnat k nákladům na nového psa do rodiny. V této části se budu snažit pojednat o veškerých nákladech na pracovního psa, jak už ve vlastnictví soukromé bezpečnostní služby, tak náklady bezpečnostní služby na soukromého psa.

6.1 Pořízení psa do vlastnictví bezpečnostní služby

Bezpečnostní služby většinou dávají přednost uzavírání pracovních smluv se psovody a vlastními psy a to z finančních i časových důvodů. Pokud se bezpečnostní služba rozhodne, že bude držet vlastní služební psy, tak by si měla uvědomit, že celkové pořizovací náklady se mohou řádově pohybovat v desetitisících až ve statisících. Vše se odvíjí dle počtu psů. Další náklady jsou například spojeny s výstavbou psince pro ustájení psů mimo službu, pořízením výcvikových pomůcek a výstroji psa. Dále je nutné počítat s léčebnými výlohami, jak za očkování psa, tak za možné onemocnění. Pořizovací náklady na jednotlivce jsou okolo 50 tisíc Kč. Zde je započítáno pořízení štěněte, které se může pohybovat od 3 tisíc až do 15 tisíc Kč. Pokud se bezpečnostní služba rozhodne pořídit již dospělého psa, tak jí náklady můžou vyjít až na 100 tisíc Kč. Dále jsou zde započítány náklady na kotec, přepravní bedny a základní výbava psa což jsou například deky, misky a vodítka.

Bezpečnostní služby si spíše pořizují dospělého psa, který již prošel výcvikem, protože pořízení takového psa je výrazně výhodnější. V ceně dospělého psa jsou již zahrnuty náklady na pořízení štěněte, výživa a všestranná péče během minimálně 1,5 roku. Dále jsou to nemalé náklady spojené s výchovou a výcvikem, tyto náklady se můžou pohybovat řádově v desetitisících.

V ČR lze také sehnat dospělého psa se základním výcvikem do 10 tisíc Kč, ale tak nízká cena může být zapříčiněna skrytou vadou. U psa se může projevit nevhodná povaha, špatný zdravotní stav či nestabilní nervová soustava. Dále se u takových psů může projevat agrese. Proto nákup dospělého psa by měl být od zkušeného a prověřeného chovatele.

6.2 Náklady psovoda spojené s péčí o psa a příplatky bezpečnostní služby

Již výše jsem se zmínila, že bezpečnostní služby řeší potřebu služebních psů nájmem psodů s vlastními již vycvičenými psy. Tento způsob má pro bezpečnostní službu řadu výhod, nejde jen o finanční úspory a o čas jak jsem se výše zmínila. Další výhodou je ta skutečnost, že v případě odchodu psovoda od bezpečnostní služby odchází se psodem i jeho pes a není potřeba řešit problémy spojené s výměnou psovoda. Takové problémy mohou nastat tehdy, když je pes v majetku bezpečnostní služby a psod mu byl pouze přidělen. Psod, který slouží bezpečnostní službě s vlastním psem, hradí prakticky všechny náklady z vlastních finančních prostředků. Zde jsou obsaženy jak náklady jednorázové, tak i provozní. Psod dostává od bezpečnostní služby příplatky na psa, které pokrývají zejména náklady provozní.

Celkové průměrné měsíční náklady na psa sloužícího u bezpečnostní služby se mohou vytáhnout až na 3 tisíce korun. Nejvíce finančně náročnou položkou je granulové krmivo, které bych doporučovala s vyšší kvalitou. Měsíční spotřeba takového krmiva může psovoda vyjít až na tisíc korun. Dále je potřebný udržovací výcvik, který by měl probíhat minimálně jedenkrát týdně, cena takového výcviku se pohybuje okolo 200 Kč. Nezbytnou položkou je i veterinární péče, která u zdravého psa průměrně měsíčně vychází na 100 korun. Dále sem můžou být zahrnuty náklady na dopravu psa k bezpečnostní službě a také náklady za výstroj psa.

Psod mimo své hodinového platu pobírá příplatky za psa, které se mohou pohybovat ve výši 15 až 20 Kč za odpracovanou hodinu. Pokud bezpečnostní služba příplatky za psa nevyplácí, tak tato částka bývá již zahrnuta ve finančním ohodnocení psovoda.

7 VYBAVENÍ PRO PSA A PSOVODA

7.1 Výstroj psa

Stejně jako psovod, tak i pes by měl být opatřen ochrannými pomůckami. Jak už jsem se výše zmínila, tak největší riziko pro psa i psovoda může nastat na požářišti. Každého psovoda, který se svým psem pracuje na požářišti, napadne, že by mohl obstarat svému pomocníkovi ochranné botičky, které jsou v dnešní době velmi lehce dostupné. Ale je potřebné si uvědomit, že tahle pomůcka může psovi ještě přihoršit. Zvíře bez této ochranné pomůcky se dokáže pohybovat s větší jistotou.

Spíše je potřebné, aby byl pes vybaven postrojem s dlouhou šňůrou (obr. 22), kterou si psovod přitáhne svého psa při nebezpečí. Tato výbava již několikrát zachránila psí život a dle mého názoru je na požářišti nezbytná.

Obrázek 22 Pes při zásahu vybaven postrojem s dlouhou šňůrou [22]

7.2 Vybava psovoda

V dnešní době již existují obecně závazné předpisy o ochraně zdraví při práci, které platí i pro psovody v ozbrojených složkách. Každý zaměstnavatel je povinen vybavit svého zaměstnance ochrannými pomůckami a to funguje i u IZS. Psovod by bez předepsané výbavy neměl svou práci ani vykonávat.

Například psovod, který pracuje se svým psem na požářišti, by měl být vybaven stejně tak jako hasič. Pohybuje se ve stejném prostředí, proto je nutné, aby byl zaopatřen hasičskou přilbou, která je vybavena ochranou zraku, chráničem krku, zdrojem světla a hasičskými boty s vložkou zabraňující probodnutí. Dále je potřebné, aby byl psovod vybaven nepromokavým kabátem s reflexními prvky a odolnými rukavicemi. Pokud psovod při zásahu na požářišti nedodrží tyto předpisy, tak může být vystaven určitému riziku. Může zde nastat velké množství nepředvídaných situací, například zřícení narušené konstrukce či propadnutí podlahy. Spousta psovodů odmítá své psy cvičit na vyhledávání akceleračních, protože je pes vystaven velkému riziku úrazu. Proto je potřebné, aby takový pes byl také řádně vybaven, tak jako jeho psovod.

ZÁVĚR

Závěrem bakalářské práce na téma Kynologie v IZS se dá konstatovat, že tato psí spolupráce je velmi důležitá, nejen v jednotlivých složkách IZS, ale i v dalších jiných odvětvích. Vrozené vlastnosti psa, které nám napomáhají ve spoustě odvětvích, se staly nenahraditelnými pro naši společnost. Bez dobrého psovoda nebude pes nikdy provádět kvalitní výsledky. Dále je potřebné brát na vědomí, že při indispozici psovoda je indisponován i pes, což platí i v opačném případě. Služební pes se svým cvičitelem tvoří nerozdělitelnou kynologickou dvojici.

Efektivnost výcviku je dosažena především pravidelným, kvalitním a systematickým tréninkem zaměřeným na praktické využití služebního psa. Dle mého názoru by se výcviky měly provádět i v nočních hodinách, neboť jsou kynologické dvojice do zásahu přivolány především v noci. Úkolem psovoda je správně vést svého psa a hlavně jej pozitivně motivovat a usměrňovat. Mezi nejdůležitější kroky patří správný výběr plemene, štěněte či už dospělého jedince. Pes, který je cvičený na služební kynologii by neměl být malého vzrůstu, protože vybraný jedinec by měl být vyrovnaný, silný, dravý a nebojácný, což malé plemena nesplňují. Při výběru štěněte či dospělého psa je potřebné si uvědomit, že ne každý je vhodný pro práci v IZS.

Většina složek IZS pracuje se psovody a jsou si vědomi užitečnosti kvalitně vycvičeného psa, jak už při pachových pracích, tak při záchraně lidského života. Tito psi dostali od široké veřejnosti několik označení, nejčastěji se můžeme setkat se služebními psi, psími záchranáři nebo také s neúnavnými pomocníky. Využití dobrovolných kynologů není v našem státě tak zavedeno, jak by doopravdy mohlo. Hlavním problémem je neznalost o využití atestovaných psů. Jednotlivé složky IZS většinou vlastní svoje psy, což je pro ně finančně náročnější, než smluvní dohoda s psovodem, který vlastní atestovaného psa.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CUNLIFFE, Juliette, Encyklopedie psů, 1. vydání. Slovart, 2004. ISBN 80-7209-620-6.
- [2] FOGLE, Bruce, Encyklopedie psů, Fortuna Print, Praha 1996. ISBN 978-80-7391-481-3.
- [3] KROUPA, Miroslav, ŘÍHA, Milan, Integrovaný záchranný systém. 3. aktualizované vyd. Praha: Armex. 2008. ISBN 978-80-86795-59-1.
- [4] MÜLLER, Manfred, Výcvik ochranného psa, nakladatelství Brázda, Praha, 2009. ISBN 978-80-209-0368-6.
- [5] NOHELOVÁ, Eva, Poznej a vychovej svého psa. České Budějovice: Nakladatelství DONA s.r.o., 2003. ISBN 80-86136-98-1.
- [6] NOVÝ, Karel, Kynologická příručka, Naše vojsko, Praha 1995. ISBN 80-206-0503-7.
- [7] RULC, Jiří, Dějiny služební kynologie, CanisTR, 2010. ISBN 978-80-904210-3-5.
- [8] VERHOEF – VERHALLEN, Esther. Encyklopedie psů, 4. vydání, Rebo productions, Dobřejovice 2002. ISBN 80-7234-172-3.
- [9] FICHTLMEIER, Anton, Výchova štěněte loveckého psa. 1. vydání, Grada 2012, Praha. ISBN 978-80-247-4117-8.

Internetové zdroje

- [10] Armáda ČR, 2008 [online], Dostupné z: <http://www.armadaceskerekrepubliky.cz/>, [cited duben 2014]
- [11] CZ - pes - stránky plné psů, 2013 [online], Dostupné z: <http://www.cz-pes.cz/>, [cited duben 2014]
- [12] Českomoravská kynologická jednota, 2014 [online], Dostupné z: <http://www.cmkj.eu/>, [cited duben 2014]

- [13] Českomoravská kynologická unie, 2008 [online], Dostupné z: <http://www.cmku.cz/>, [cited duben 2014]
- [14] Českomoravská myslivecká jednota - informační portál největší myslivecké organizace v ČR, 2009 [online], Dostupné z: <http://www.cmmj.cz/>, [cited duben 2014]
- [15] Český kynologický svaz [online], Dostupné z: <http://www.kynologie.cz/>, [cited duben 2014]
- [13] Fédération Cynologique Internationale - For Dogs Worldwide, 1988 - 2010 [online], Dostupné z: <http://www.fci.be/>, [cited březen 2014]
- [17] Hasičský záchranný sbor ČR - chráníme vaše životy, zdraví a majetek, 2014 [online], Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/>, [cited březen 2014]
- [18] Horská služba ČR [online], Dostupné z: <http://www.hscr.cz/>, [cited duben 2014]
- [19] Klub agility ČR [online], Dostupné z: <http://www.klubagility.cz/>, [cited duben 2014]
- [20] Kynologická záchranná jednotka ČR [online], Dostupné z: <http://www.kzjcr.cz/>, [cited únor 2014]
- [21] Kynologové záchranáři blogují [online], Dostupné z: <http://zachranari.blog.cz/>, [cited březen 2014]
- [22] Mise, 2004 - 2014 [online], Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/>, [cited duben 2014]
- [23] Moravskoslezský kynologický svaz, 2007 [online], Dostupné z: <http://www.msks.cz/>, [cited duben 2014]
- [24] Policie ČR - služba veřejnosti a prestižní povolání, 2014 [online], Dostupné z: <http://www.policie.cz/>, [cited březen 2014]
- [25] Psovodi SDH Hejdice, 2013 [online], Dostupné z: <http://www.psovodi-hejnice.cz/>, [cited březen 2014]
- [26] Svaz záchranných brigád kynologů ČR, 2004 [online], Dostupné z: <http://www.zachranari.cz/>, [cited březen 2014]

- [27] USAR - Urban Search and Rescue Team, 2006 [online], Dostupné z: <http://www.usar.cz/>, [cited duben 2014]
- [28] Záchraná brigáda kynologů Jihomoravského kraje ČR, 2014 [online], Dostupné z: <http://www.zbkjmkcr.cz/>, [cited duben 2014]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČMKU	Českomoravská kynologická unie
ČKS	Český kynologický svaz
MSKS	Moravskoslezský kynologický svaz
ČMKJ	Českomoravská kynologická jednota
ČMMJ	Českomoravská myslivecká jednota
SZBK	Svaz záchranných brigád kynologů
ČR	Česká republika
HZS	Hasičský záchranný sbor
USAR	Urban Search and rescue dog (Hledání a záchrana v městském prostředí)
FCI	Mezinárodní kynologická federace
IZS	Integrovaný záchranný systém

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Skupina policistů se služebním psem kolem roku 1900	11
Obrázek 2 Fena Vlčka.....	14
Obrázek 3 Historie SZBK ČR.....	17
Obrázek 4 Logo Policie ČR	20
Obrázek 5 Kynologická skupina Policie ČR.....	21
Obrázek 6 Logo HZS ČR.....	22
Obrázek 7 Logo Armády ČR	22
Obrázek 8 Logo Horské služby.....	23
Obrázek 9 Vyhledávání v lavině za použití záchranářského psa	24
Obrázek 10 Nehoda vlakové soupravy ve Studénce.....	27
Obrázek 11 Zásah kynologů při nehodě vlakové soupravy ve Studénce	28
Obrázek 12 Lokalizace zasypaných osob v Chotěšově	29
Obrázek 13 Zásah kynologů při nehodě výbuchu plynu v Praze	30
Obrázek 14 Německý ovčák	33
Obrázek 15 Německý ovčák – střežení na pohyblivém stanovišti.....	34
Obrázek 16 Labradorský retrívr	35
Obrázek 17 Labradorský retrívr – slepecký pes.....	36
Obrázek 18 Zlatý retrívr.....	37
Obrázek 19 Belgický ovčák – Malinois	38
Obrázek 20 Výcvik malinoise – obrana.....	39
Obrázek 21 Služební výcvik – správné označení místa.....	44
Obrázek 22 Pes při zásahu vybaven postrojem s dlouhou šňůrou	48

